

A BALATON KITERJESZTETT ÜDÜLŐKÖRZET ÉPÍTÉSFÖLDTANI MUTATÁSÁNAK PROGRAMJA

Chikán Géza*

A Balaton üdülőkörzet rendezési alapját 1963-ban kormányhatározat hagyta jóvá. Ezzel összhangban került sor a Balaton üdülőkörzet 1:10.000-es méretarányú építésföldtani térképezésére, s elkészült a Balaton környékének építésföldtani térképsorozata, 38 atlaszban, atlaszonként 14-20 tematikus térképváltozattal. E munka folytatásaként sor került a térképlapok egységes, 1:20.000-es méretarányú összeszerkesztésére is, 15 változatban, s elkészült 1982-ben 4 változat 2 db 1:50.000-es méretarányú szelvényeken is. Erről a tevékenységről a Társulat tavalyi vándorgyűlésén Raincsák Györgyné és Cserny Tibor számoltak be.

A részletes térképezés eredményeit 1972 óta folyamatosan felhasználják a nagyobb létesítmények előtervezésénél, területi rendezési tervek készítésénél. Ennek ellenére az üdülési igények növekedése miatt a beépülés mértéke és minősége eltért a rendezési tervben meghatározott területfelhasználási koncepciótól, és beépítésre ki nem jelölt, olykor alkalmatlan területek is beépültek. Az építkezések gyors üteme miatt a belterület nagysága a tervezettnél duplájára nőtt, miközben az infrastrukturális követelmények fejlődése

* Magyar Állami Földtani Intézet
tudományos munkatárs

messze elmaradt a szükségestől. A tópart közvetlen környékén csaknem folyamatosan beépített belterület alakult ki, amelynek időszakos laksűrűsége nagyvárosi jellegű.

A Balaton környezetének védelme, a zsúfoltság megszüntetése, a vízminőség javítása, a partmenti közterületek növelése érdekében célszerűnek látszott a Balaton üdülőkörzet kiterjesztése. Az új rendezési koncepciót, melyet az ÉVM terjesztett a Minisztertanács elé, 1979-ben hagyták jóvá, s még ebben az évben elkészült a regionális rendezési terv végrehajtására vonatkozó intézkedési program is. Ez magában foglalja részben a korábban elkészült 1:10.000-es építésföldtani térképsorozat kiadását, másrészt a kiterjesztett üdülőkörzet 1:50.000-es méretarányú építésföldtani térképezését. Ez utóbbi feladattal a Központi Földtani Hivatal a Magyar Állami Földtani Intézetet bízta meg, s a témának a kivitelezését /más osztályokkal és intézményekkel együttműködésben/ a Déldunántúli Osztály kapta meg.

A regionális rendezési terv célkitűzése, hogy "egy súlyosan károsult, rohamosan romló és korszerű üdülésre felhasználható szabad területekkel nem rendelkező ... üdülőkörzet orvoslása és rekonstrukciója." E célkitűzés alapján határozta meg a Földtani Intézet Építésföldtani Osztálya a jelen kutatás célját, a kutatási program 1981-ben történt összeállításakor. E szerint a kutatás eredményei biztosítják a parti területek rekonstrukciójához szükséges területfelhasználási tervek építés- és vízföldtani alapjait, a háttérterületek fejlesztési tervéhez szükséges építés- és vízföldtani térképek előállítását, s egyúttal hozzájárulnak a Balaton környezetében a negyedidőszaki képződmények jobb földtani, rétegtani és talajmechanikai megismeréséhez.

A kutatási feladatok megállapítása előtt megvizsgáltuk az érintett terület megkutatottságának helyzetét. A területen részben 1:10.000-es földtani, részben 1:10.000-es építésföldtani, máshol 1:25.000-es földtani térképezés készült a korábbi években, a Földtani Intézet különböző osztályainak részvételével. Az egész területet magában foglalja id. Lóczy L. 1:75.000-es méretarányú földtani térképe.

A fúrásos megkutatottság és a korábbi geofizikai kutatások közül elsősorban azok a területek tekinthetők kellőképpen dokumentáltak, amelyek a részletes építésföldtani térképezés során kerültek felvételre.

A fentiek alapján határoztuk meg az elvégzendő feladatok körét. Elsősorban a megkutatottság dokumentálása, majd az újabb adatok feltüntetése a feladat; ezután kerül sor 1:25.000-es méretarányú térképlapokon a földtani-építésföldtani reambulációra, bizonyos, nem túl nagy volumenű fúrásos kutatásra, és a felvételezéssel egyidejűleg kerül sor a terület mérnökgeofizikai kutatására is, penetrációs méréseket végeztetünk a Geofizikai Intézettel. A földtani felvétellel egyidejűleg vízföldtani megfigyeléseket végeztünk, részben az adott év felvételi területének ázottkút-hálózatának észlelésével, részben a terület egészére kiterjedően kiválasztott reprezentatív kúthálózat adatainak észlelésével. A reambuláció és a fúrási munkák során gyűjtött mintákon földtani és talajmechanikai laboratóriumi vizsgálatokat is végeztetünk.

A térképek tematikus változatainak elkészítési ütemezését az 1. sz. ábra mutatja be. Ehhez képest egy év előnnyel folyik a terület felvétele illetve reambulációja.

Amint az az ábrán is látható, a teljes üdülőkörzet felvételét, a program befejezését 1988-ra ütemeztük. Ez alatt az idő alatt mintegy 45 millió forint kutatási költséget tervezünk, amelynek mennyisége a Balaton környezetében évente okozott környezeti károsodásoknak csak csekély részével arányos.

A program során a Földtani Intézet Déldunántúli Osztályán kívül számos külső és belső közreműködőre, konzultánsra támaszkodunk. Elsősorban az Intézet Középhegységi Osztályának térképezési feladatai kapcsolódnak munkánkhoz, mivel e programmal egyidejűleg folyik a Balatonfelvidék földtani térképezése, így az északi part területén osztályunk csak építésföldtani felvételt végez, a földtani alapokat a Középhegységi Osztálytól kapjuk. Építésföldtani osztályunkkal folyamatos konzultációt folytatunk módszertani és adategyeztetési kérdésekről. Lényeges közreműködője a térképezési programnak a Geofizikai Intézet, amelynek munkatársai penetrációs mérések elvégzésével és értékelésével járulnak hozzá a kutatási terület jobb megismeréséhez. Konzultációs partnerként számítunk az intézetünk illetékes területi szolgálatainak, a VITUKI-nak, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatalnak, a Balatoni Intéző Bizottságnak, a Vízügyi Igazgatóságoknak alkotó közreműködésére.

A program során elvégzett munkák eredményeként a 2. sz. ábrán bemutatott szelvénye~~s~~ szerint 10 db 1:50.000-es réretarányú építésföldtani térképsorozat jön létre, szelvényenként 7-10 térképváltozattal. Tervezett térképváltozataink a következők:

1. Észlelési térkép; a földtani és építésföldtani térképezési előzmények határait, a térképezést megelőzően és azzal egyidejűleg mélyített fúrásokat, az ásott kutakat, természetes és mesterséges feltárásokat, a geofizikai mérések helyét tartalmazza.

2. Geomorfológiai térkép; a domborzat formáit, a felszínmozgásokat, eróziót stb. és a lejtők meredekségét kategorizálva tartalmazza.

3. Földtani térkép: a talajtakaró alatti első földtani képződmény elterjedését ábrázolja.

4. Vízföldtani térkép; a talaj- és rétegvizek felszínhez viszonyított /relatív/ és a tengerszínhez viszonyított /abszolút/ helyzetét szemlélteti.

5. Vízkeimiai térkép; diagramokban ábrázolja a talajviz kemizmusát, areálisan pedig a betonagresszív ionok koncentrációját.

6. Alapozási adottságok a felszínen és felszínközelen; a sicalapozással készülő létesítmények számára nyújt támpontot a felszín alatt 1,5 m mélységben lévő képződmények litológiai viszonyairól és talajmechanikai sajátosságairól.

7. Alapozási adottságok a felszín alatt 10 m mélységben; a mélyalapozással készülő létesítmények alapozásához nyújt támpontot a felszín alatt 10 m mélységben települő képződmények litológiai adottságainak és talajmechanikai jellemzőinek ábrázolásával. E változat elsősorban a mérnökgeofizikai szondázás eredményeinek felhasználásával készül, a várható adatsűrűségekre való tekintettel 1:100000-es méretarányban.

8. Szennyeződéserzékenységi térkép; a terület felszíni képződményeinek vízáteresztő tulajdonsága és litológiai adottságai alapján kategorizálva ábrázolja a felszín külső szennyező forrásokra való érzékenységének mértékét.

9. Szintetizáló térkép; 3-4 kategóriában a beépíthetőségi lehetőségeket ábrázolja, a befolyásoló tényezők jellegének feltüntetésével.

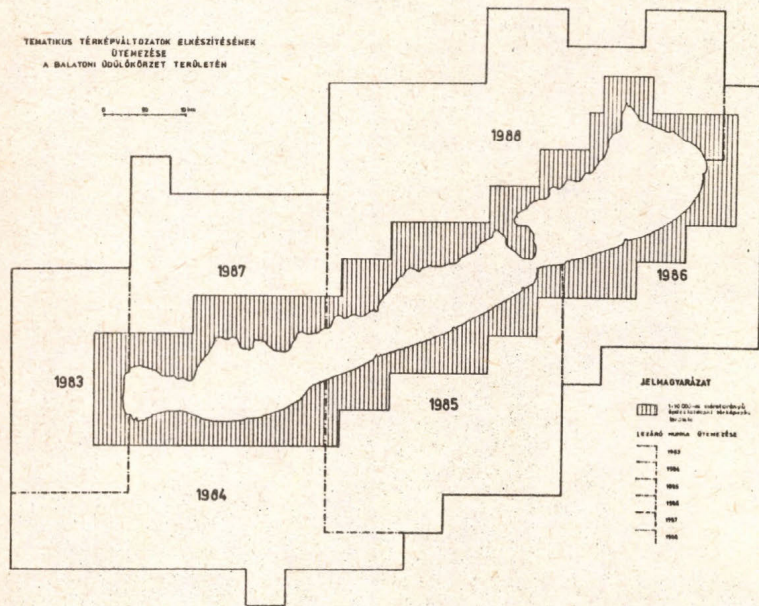
Az egyes térképváltozatok mellett, a tükörméret adta lehetőségektől függően kiegészítő szelvények és tematikus melléktérképek is helyet kapnak. Minden térképlaphoz

egységes földtani-, építésföldtani és vízföldtani dokumentációt, valamint részletes magyarázó szöveget készítünk. Tervezzük a terület negyedidőszaki képződményeinek földtani-rétegtani szintezését is.

A Balaton környékének a parttól távolabbi, kevésbé ismert területein az üdülés, pihenés számtalan, de alig ismert és így alig kihasznált lehetőségét lehetne a pihenni vágyók elé tárni. Feltétlenül szükséges azonban, hogy a korábbi, kellő átgondoltság és megfontoltság hiányában elkövetett környezetkárosító hibák kiküszöbölése érdekében minden, újabb felhasználási célokra szánt terület igénybevétele előtt a terület építésföldtani, környezeti adottságainak meszesemenő figyelembevételével történjék meg a tervezés. A kiterjesztett üdülőkörzet építésföldtani térképezése. kutatási programjának megvalósítása e célkitűzést hivatott szolgálni.

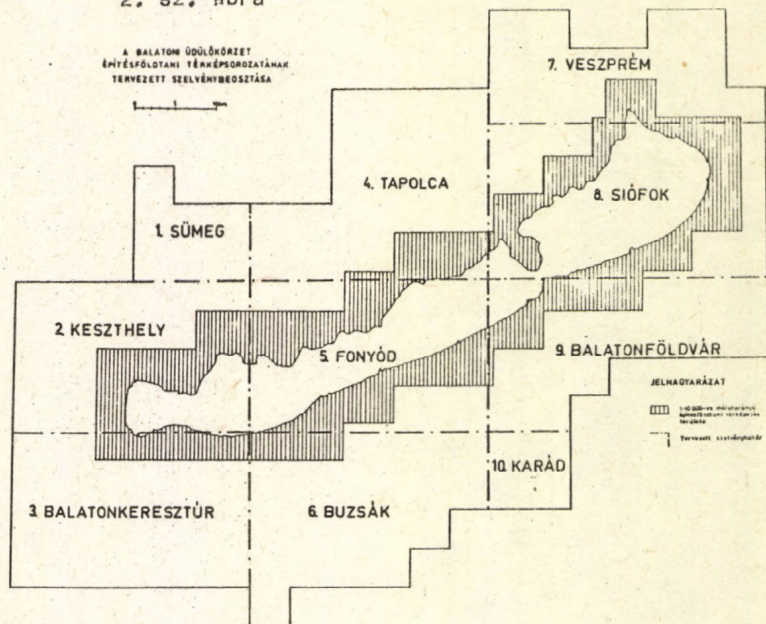
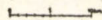
1. sz. ábra

TEMATIKUS TÉRRÉPÜLTÖZATOK ELKÉSZÍTÉSÉNEK
 ÜTÉMFÉLÉSE
 A BALATONI ÜDÜLŐRÉZET TERÜLETÉN

2. sz. ábra

A BALATON ÜDÜLŐKÖRZET
ÉPÍTÉS-FÖLTÁNI TÉRKÉPSOROZATÁNAK
TERVEZETT SZELVÉNYBESZÍTÁSA

BAUGEOLOGISCHES FORSCHUNGSPROGRAMM DES
ERWEITERTEN URLAUBSGEBIETES VON BALATON

Géza Chikán

Die Regelungsgrundlage des Urlaubsgebietes von Balaton wurde 1963 mit einer Regierungsbestimmung genehmigt womit im Einklang wurde die Kartenserie bezüglich Baugeologie des Gebietes verfertigt. Die Erweiterung des Urlaubsgebietes bedeutete weitere Kartierungsarbeiten, die im Auftrag des Zentralen Geologischen Büros vom Ungarischen Geologischen Institut verfertigt wurde.

Über die Benützung der alten und neuen Daten wurden ingenieurgeophysikalische, hydrogeologische, bodenmechanische und Penetrations-Untersuchungen verfertigt.

Als Ergebnis der Kartierungsarbeiten werden 10 baugelogische Kartenserien Masstab 1:50000 mit 7 - 10 Kartenvarianten je Profil veröffentlicht.

Die geplanten Kartenvarianten sind Beobachtungs-, geomorphologische, geologische, hydrogeologische, wasserchemische, Gründungs-, Verunreinigungsempfindlichkeits- und synthetisierende Karten.

Neben den einzelnen Kartenvarianten befinden sich auch Ergänzungsprofile und thematische Nebenkarten.

ПРОГРАММА СТРОИТЕЛЬНО-ГЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
РАСШИРЕННОЙ КУРОРТНОЙ ЗОНЫ НА оз.БАЛАТОН

Геза ЧИКАН

Основа благоустройства курортной зоны Балатона была утверждена в 1963-ем году постановлением правительства, в соответствии с которым была составлена серия строительно-геологических карт территории. Расширение курортной территории означало дальнейшие работы по картированию, что по поручению Центрального Геологического Управления было выполнено институтом МАФИ. Помимо использования старых и новых данных были проведены инженерно-геофизические, гидрогеологические, инженерно-геологические и пенетрационные испытания. В результате работ по картированию была выполнена серия строительно-геологических карт, состоящая из 10 шт с масштабом 1:50 000, появляющаяся по каждому профилю с 7-10-ю вариантами карт.

Планируемыми вариантами карт являются следующие карты: геоморфологические, геологические, гидрогеологические, гидрохимические, синтезирующие, а также по фундаменту и чувствительности к загрязнению.

Наряду с отдельными вариантами карт приведены также и дополнительные профили и тематические вспомогательные карты.